

SİVAS'TA YATIRLAR

Doğan KAYA

Manevî üstünlüklere sahip bu kişilere ait yatırlar Anadolu'nun dört bir tarafına yayılmış durumdadır. Sivas da yatırların fazla olduğu yörelerimizden biridir. Yüzölçümü itibariyle Türkiye'nin ikinci büyük ili olan Sivas'ın ilçe ve köylerinde araştırılmayı bekleyen onlarca türbe ve makam bulunmaktadır. doğudan batıya, kuzeyden güneye uzanan istikametlerin güzergâhında bulunmasından, buna bağlı olarak, üzerinde tarih boyu birçok hadise ve faaliyetlerin yer almasından dolayı bu sonucu tabii karşılamamız gerekir.

Bugünkü tespitlerimize göre, sadece Sivas merkez ilçedeki yatır sayısı 35'tir. Bunlardan bazıları hakkında bildiklerimiz efsane şeklindedir. Bazılarını ise tarihi bilgilerle ortaya koyabiliyoruz.

İnsanlar, yatırları yalnız hacet ve dileklerinin Allah tarafından kabul edilmesi için değil, aynı zamanda çeşitli hastalıklardan kurtulmak maksadıyla da ziyaret ederler.

Türbede yatan zatın özelliğini kerametleri, yaşayışı, yaşadığı devir, tarikati belirtmekle beraber halkın ziyaret amacı da onun diğer ulu kişilerden farklı yönünü ortaya koyar. Biz de Sivas'taki yatırları bu çerçevede gruplandırmaya çalışacağız.

Tespit ettiğimiz yatırların başlıcaları şunlardır:

1. Abdülvahhab Gazi

Kimliği : VIII. yüzyılda yaşamıştır. Asıl adı Abdülvehhab bin Buht-üs-Sünevî olan Arap'tır. Peygamberimizin sancaktarı ve Battal Gazi'nin silah arkadaşıdır. Ahmet Turan Gazi ile birlikte şehit olduğu, akarsuyun cesetini şimdiki mevkie getirdiği, bir rüya sonrası yerinin tespit edildiği anlatılır. Türbesi Yukarıtekke mevkiindedir. Sivas'tan başka İznik, Elazığ'ın Kale köyü, Bayburt, Akşehir gibi beldelerde kabir veya makamları vardır.

Kerametleri : 1939 Erzincan depreminde türbesinden çıkıp gökyüzündeki kırmızı bulutları eliyle uzaklaştırarak, Sivas'ı zelzeleden korur.

93 Harbinde (1877/1878) diğer erenlerle birlikte uzun cübbesi ve yeşil sarığıyla, Anadolu'nun içlerine doğru ilerleyen Rusların karşısına çıkarak onları durdurur.

Cami imamının rüyasına girerek, camiden eşya çalan hırsız ihbar eder ve yakalanmasını sağlar.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Her türlü dileği olanlar, ev sahibi olmak isteyenler, sünnet olacak çocuklar.

2. Ahi Emir Ahmet

Kimliği : XIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIV. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. Ailesi, Horasan'dan gelip Bayburt'a yerleşmiştir. Sivas'ta Ahi teşkilatının en önemli temsilcilerindendir. Mevlevî'dir. Türbesi Paşabey Mahallesindedir.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : İşlerinin iyi gitmesini isteyen esnaf, çeşitli dileği olanlar, hasta ve huysuz çocuğunu yedi tekke dolaştıranlar.

3. Ahmet Turan Gazi

Kimliği : Asıl adı Ahmeri Terran'dır. Kabri, Soğuk ermik'in tepesindedir. Bir arpışma sırasında bu mevkiye şehit olduğu için, buraya defnedilmiştir. Battal Gazi'ye yenilince, Müslüman olmuş ve onun silah arkadaşlığını yapmıştır.

Kerametleri: Çarpışma sırasında atı, karşıki tepeden yaklaşık 350-400 metrelik mesafeye sıçrar ve nal izleri hâlâ durmaktadır.

Şehit düşerken kayalardan sular fişkirir ve bugünkü ılıca suyu ortaya çıkar. İlica suyunun şifalı oluşunun sebebi bundandır.

Yukarıdaki tepeden aşağıdaki ermiğe (ılıcaya) kolunu uzatarak abdest alır.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : ocuğu olmayanlar veya olup da yaşamayanlar (ocuk olursa adı Ahmet Turan / Ahmet Duran konulur.), ev sahibi olmak isteyenler.

4. Akarcullah Baba

Kimliği : Ne zaman yaşadığı ve hayatı hakkında kesin bilgi yoktur. Mezarı Sabahattin Öztürk Spor Salonunun kuzey batısında idi. Şimdi arazi düzenlemesi sebebiyle ortadan kaldırılmıştır.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Akarcası (sulu yarası) veya kapanmayan yarası olan hastalar.

5. Ali Baba

Kimliği : XVI. yüzyılda yaşamıştır. Mezarı, Ali Baba Mahallesindeki kendi adıyla bilinen camidedir. Soyca, Horasan erenlerinden olduğu söylenir. Ali Baba-i Kebir olarak bilinir.

Kerametleri : Padişahın "Dünyanın en iyi üç nesnesi nedir?" sorusuna Ali Baba; "Yemek, içmek, yellenmek" der. Öfkelenen padişah önce onu hapse attırır ancak ilerleyen birkaç gün içinde ona haklı bulur ve birkaç köyü kendisine bağışlar.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Başı ağrıyanlar, ağzı arpılanlar, korkanlar, yedi tekke dolaşanlar.

6. Arap Evliyası /Uyku Evliyası

Kimliği : Türbesi Ece mahallesindedir. Hayatı hakkında bilgi yoktur. Bağdatlı olduğu, Abdülkadir Geylanî'nin soyundan olduğu söylenir.

Kerametleri : Cesetinin toprak altında kaldığı yer, zamanla çöplük olarak kullanılmış, mahalleli bir miralayın rüyasına girerek kendisini oradan ıkarttırmıştır. Türbesinden çıkarak zaman zaman mahalle sakinlerinin gözüne görünüp hayır dualar etmiştir.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Uyuyamayanlar, ağlaması durmayan çocuklar, yedi tekke gezenler,

7. Arap Evliyası

Kimliği : Hakkında bilinenler azdır. Bir savaş sırasında şehit düştüğu, Sivas'taki diğer Arap Evliyası ile akraba olduğu söylenir. Türbesi, Gürsel Paşa Caddesindedir.

Kerametleri : Dilek dilemeye gelenler, mezarın yanında yeni pişmiş ekmek bulur.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Çeşitli dileği olanlar.

8. Arap Şeyhi

Kimliği : Mezarı Paşabey Mahallesiindedir. Asıl adı Şeyh Abdullah el-Haşimî el-Mekkî'dir. Hz. Muhammed soyundan olup rifaî şeyhidir. Sivas Kongresine katılmıştır. 1922'de öldüğünde 100 yaşından fazladır.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Aile geçimsizliği olanlar, felçliler, diğer hastalar ve yedi tekke gezenler.

9. Aziz Baba

Kimliği : Geçemini çubukçulukla sürdürdüğü için çevrede; "Çubukçu Aziz Baba" olarak tanınmıştır. Evlenmemiştir. 1944'te ölmüştür. Mezarı Halifelik Mezarlığındadır.

Kerametleri : Hazine bulunduğu yere gidenler, orada Aziz Baba'nın bastonunun ucuyla altınları tek tek çıkarttığını görür.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri :-

10. Bun Baba

Kimliği : Türbesi Sosyal Sigortalar Kurumu Hastanesinin bahçesindedir. Mezarın baş ve ayak kısmında XIII-XIV. yüzyıla ait iki şahide bulunmaktadır. Kim olduğu hakkında bilgimiz yoktur. Halk, Bun Baba söyleyişinin yanında Mum Baba, Bum Baba Bön Baba ve Dön Baba da demektedir.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Sıkıntısı ve dilekleri olanlar.

11. Çeltek Baba'nın Kardeşi

Kimliği : Türbesi Eski Paşa Hamamının yanındadır. Halkın ifadesine göre Çeltek köyündeki Çeltek babanın ağabeyidir. Burada şehit düşmüştür.

Kerametleri : Komşuların rüyasına girerek, türbenin temiz tutulmasını istemiştir.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Felç ve sara hasatları, başı ağrıyanlar.

12. Fettah Dede

Kimliği : Akdeğirmen Mahallesinde yatmaktadır. Yanında dört mezar daha vardır ve bunlara "Fettahlar" denilmektedir. Nakşibendî tarikatının önde gelenlerindedir. 1863'te vefat etmiştir. Sabırlı ve sakin yaratılışıdır. Silsilename adlı bir manzum eseri vardır.

Kerametleri : Şeyh İsmail Hakkı Toprak'ın rüyasına girerek, oldukça hor kullanılan türbesini mezbelelikten kurtarmasını istemiştir.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri :Sivas'tan Hacc'a gidenler.

13. Göz Evliyası

Kimliği : Hakkında bilgi yoktur. Mezarı, Küçükminare Mahallesiindeyken ev yapımı sırasında kaldırılmıştır. Şimdi yeri belli değildir.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Göz hastaları.

14. Güdük Minare

Kimliği : Türbe Kkminare Mahallesiindedir. İçinde, ge yaşta len Eratna Devletinin kurucusu Alaaddin Eratna'nın oğlu Hasan Bey yatmaktadır (XIV. yüzyıl). Hasan Bey zeki ve yakışıklı biridir. Sivas Valiliği yapmıştır. Mardin Artuklu beyi Melik salih şemseddin'in kızı ile evleneceği sıra Dabaz (rtiker / kaşıntı) hastalığından ölmüştür.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Vücudunda rtiker / kaşıntı / dabaz olan kimseler.

15. İhramcızade İsmail Hakkı Toprak

Kimliği : Nakşibendi şeyhidir. 1881-1969 yıllarında yaşamıştır. Mezarı Ulucami avlusundadır. Yare Yadığâr adlı bir mevlit kitabı vardır.

Kerametleri : Sivas'ta iken Tokat-Amasya yolunda olan trafik kazasını bilmiştir.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri :-

16. İncili Hanım

Kimliği : Türbesi Atatürk Sağlık Meslek Lisesi içindedir. XVII.-XVIII. yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir. söylentiye göre Sokullu Mehmet Paşa'nın kızıdır. Sivas'a Sarıhatipler (Sarısözen)'e gelin gelirken, cehizinde inci ile işlenmiş yorgan da getirdiği için İncili Hanım olarak anılmıştır.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Dilek sahipleri.

17. I. İzzettin Keykavus

Kimliği : Sultan I. Gıyaseddin Keyhusrev'in büyük oğludur. 1219'da akciğer vereminden vefat etmiştir. Türbesi Sivas Darüşşifası içindedir.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Dilek sahipleri.

18. Kadı Burhaneddin

Kimliği : Kadı burhaneddin devletinin kurucusudur. 1345-1398 yıllarında yaşamıştır. On iki yaşındayken sarf, nahiv, lgat, mantık, hesap, aruz ve hat dersleri almış, bu alanlarda önemli mesafeler katetmiştir. Bunların dışında ok atma, kılıç kullanma ve ata binmede hünerini sergilemiştir. On dokuz yaşında Hacc'a gitmiş, yirmi bir yaşında kadı olmuştur.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Hastalar, dilek sahipleri, geçimsiz eşler

19. Karakaş Baba

Kimliği : Glyurt Mahallesiindedir. Yanında dört mezar daha bulunmaktadır. Hakkında bilgi yoktur. "Uyku Tekkesi" veya "at Baba" adıyla da bilinir.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Sinir hastaları, dilek sahipleri, korkan çocuklar.

20. Kılavuz Baba

Kimliği : Mezarı Kılavuz Camii girişinde soldadır. Yanında birkaç mezar daha vardır. Abdülvahabi Gazi'nin yanında yer aldığı, birliklere kılavuzluk ettiği, yapılan savaşta şehit düştüğü söylenir.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Dilek sahipleri.

21. Kırkkızlar

Kimliği : Türbe, Abdülvahabi Gazi türbesinin güney batısındadır. XVIII. yüzyılda inşa edilmiştir. Türbede yatanın kim olduğu hakkında bilgi yoktur.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Evde kalmış kızlar, çeşitli dilekleri olanlar

22. Kırklar

Kimliği : Eskiden Çayırağzı Mahallesinde olduğu söylenir. İnanca göre, “*kırk papaz*”ın burada bataklığa gömülüp ölmüş yahut “*kırk kız*”ın burada taş kesilmiştir. Kırklar adı da buradan gelmektedir.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Başında yedi cin dolaşan gelinler.

23. Mur Ali Baba

Kimliği : 1805-1882 yılları arasında yaşamıştır. Asıl Adı Mehmet'tir ve Kerkük'te doğmuştur. Kadiri şeyhlerinden Şeyh Halis'in yanında yetişmiştir. Çalışkanlığından dolayı “*Mur*” (karınca) lakabıyla anılmıştır. Bu söz halk arasında “*Mor*” olarak telaffuz edilir. Şeyhinin emri üzerine Sivas'a gelmiş ve buraya yerleşmiştir, burada vefat etmiştir. Türbesi Kızılırmak Sağlık Ocağının karşısındadır. Tenbihü's-Salikin adlı bir eseri olan Mur Ali Baba aynı zamanda şairdir.

Kerametleri : Hastalığına şifa bulamayan Amasya Mutasarrıfı Ziya Paşa'ya mektup gönderir ve mektup eline geçince iyileşeceğini yazar ve dediği gerçekleşir.

Türbedeki ona ait tesbihi çalanın eli-kolu tutulmuş, tesbih kendiliğinden tekrar tekkede görülmüş.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Dilek sahipleri.

24. Numan Sabit

Kimliği : 1692'de Sivas'ta doğmuş, 1764 yılında yine burada vefat etmiştir. Uluanak Mahallesindeki aile kabrinde yatmaktadır. Şeyh Ahmet Efendi'nin oğludur. Müderrislik yapan Numan Sabit aynı zamanda âlim ve şairdir. Bir divanı vardır.. Buraya “*Yılcık Evliyası*” da denir.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Yılcık hastalığına tutulanlar.

25. Nur Baba

Kimliği : Mezarı Selçuk İlköğretim Okulu bahçesindedir. Divane derviş olduğu, pişmiş ekmeğe rağbet etmeyip karnını fırınlardan aldığı hamurlarla doyurduğu söylenir. Hakkın bilgi bulunmamaktadır.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Dilek sahipleri.

26. Sarılık Tekkesi (Emir Arif)

Kimliği : Pulur mahallesindedir. Türbede Ahi Emir Arif yatmaktadır. Bir savaş sırasında sarılık hastalığına yakalanan Emir Arif ölürken; “Sarılık olanlar mezarımı ziyaret etsin.” diye vasiyette bulunmuştur. Söylentiye göre Emir Ahmed’in kardeşiymiş.

Kerametleri : Eskiden evin yanında bulunan evdeki tandırdan her sabah sıcak ekmeğ çıkarmış ve bu ekmeğ gelenlere verilirmiş. Birgün hizmetçinin, ekmeğlerin o evden çıktığını söylemesi üzerine, tandır artık ekmeğ vermez olmuştur.

Tekkeyi ortadan kaldırmak isteyen kişi hemen oracıkta ölmüştür.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Sarılık hastaları.

27. Sıtma Tekkesi

Kimliği : Tekke, Çayyurt Mahallesindedir. Halk burada yatanı Şahap Dede olarak bilir. Mevlevî şeyhi olduğu söylenir. Ne zaman yaşadığı bilinmemektedir. Mezarının yerini kendisi tayin etmiştir.

Kerametleri : Beddua etmesi üzerine Pepe Ahmet adındaki bir çocuğu sıtma tutmuştur, fakat Şahap Dede’nin okuması üzerine çocuk tekrar sağlığına kavuşmuştur.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Sıtma hastaları.

28. Süt Evliyası

Kimliği : Demircilerardı Mahallesindedir. Türbede toplam dört sanduka vardır. Velinin kimliği hakkında bilgimiz yoktur.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Doğum sonrası göğsüne süt gelmeyen hanımlar.

29. Şah Hüseyin

Kimliği : Mezar, Atatürk İlköğretim Okulunun bahçesindeyken yol yapımı dolayısıyla ortadan kaldırılmıştır. Aslında evin sahibi olan kişi, ölünce evinin bahçesine defnedilmek istemiş. Zamanla halk orada yatan kişiyi erenlerden biri olarak nitelemiş, mezar yatır haline gelmiştir.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Hastalar ve dilek sahipleri.

30. Şehitler

Kimliği : Şehitler Camiinin karşısında beş mezar olarak bulunmaktadırlar. Eskiden on mezar olduğu söylenir. Bir rivayete göre, Timur zamanında burada şehit düşmüşlerdir.

Kerametleri : Kabirlerin bulunduğu yere dükkân yapmak isteyen adam, rüyasında kendisine defalarca ikaz edilmesine rağmen isteğinden vazgeçmeyince, çalışırken düşüp ölmüştür.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Dilek sahipleri.

31. Şemseddin Sivasî

Kimliği : 1520’de Zile’de doğmuş, 1597’de Sivas’ta vefat etmiştir. Asıl adı Ebü’s-Sena Şeyh Şemseddin Ahmed Es-Sivasî’dir. Sivas’ta “Karaşems” olarak bilinir. Babası Ebulbereket Mehmet Efendi, Halvetî tarikatindedir. Kendisi de Halvetiye tarikatının Şemsiye kolunu kurmuştur. Sivasî, Amasya, Tokat ve İstanbul’da ilim ve tarikat yolunda mesafeler almış, müderrisliğe kadar yükselmiştir. Manzum ve mensur 30 eseri vardır. Meydan Camii avlusundaki bugünkü türbe 1600’de yapılmıştır. Türbede diğer aile fertlerine ait yirmi sanduka bulunmaktadır. Sivas’ta yakın zamana kadar, Hacc’a gidenler Şemseddin Sivasî’nin türbesi önünden uğurlanırdı.

Kerametleri : -

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Hasta çocuklar, dilek sahipleri.

32. Şeyh Akbaş Baba

Kimliği : Türbesi Demircilerardı Mahallesindedir. Türbenin XVIII. yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir. Hakkında bilgi yok denecek kadar azdır. Halkın inancına göre Akbaş Baba , Peygamberimizin sancaktarıdır. Sivas’ta şehit olunca sancağı elinden Abdülvahhabi Gazi almıştır. Akbaş Baba’ya “Küt Evliyası” da denilir. Türbede kendisinin haricinde Akbaş Baba’nın yakınlarına ait olduğu tahmin edilen dört mezar daha vardır.

Kerametleri : Türbenin yanındaki çeşmeden abdest alıp tekrar türbeye girermiş.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Üç-dört yaşına geldiği halde yürüyemeyen çocuklar.

33. Şeyh Çoban

Kimliği : Türbesi Şeyh Çoban Mahallesindedir. Türbede Şeyh Çoban’ın sandukasının haricinde bir sanduka daha vardır. XII. yüzyılda yaşadığı sanılan Şeyh Çoban’ın asıl adı Şeyh Hüseyin Raî’dir. Babasının çok sayıdaki sığırını güttüğü için raî “çoban” olarak tanınmıştır. Büyük mutasavvıf Ebü’l-Vefa’nın yedinci halifesidir. İslâmı yaymak ve gönüller fethetmek için Horasan’dan Sivas’a gelen bir Alperen olduğu söylenir.

Kerametleri : Mezarının başında bulunan tokmak, bir savaş çıktığından ortadan kayboluyormuş. Bu tokmak Gökmedrese’ye götürülmüş daha sonra tamamen kaybolmuştur.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Hastalar, çocuğu olmayanlar, felçliler, işinde bereket umanlar.

34. Şeyh Erzurumî

Kimliği : Sivas Otogarının doğusunda bulunan türbenin XIII. yüzyılın sonlarında inşa edildiği sanılmaktadır. Erzurumî, halkın ifadesine göre, din uğruna çarpışan cengaver bir yiğittir. Türbenin yanında bulunan kuyu, bugün kapanmıştır.

Kerametleri : Erzurumî'nin 40-50 adamı muhtelif zamanlarda türbenin etrafına çadır kurar ve onu yalnız bırakmazlarmış.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Gözü şaşı çocuklar, dilek sahipleri.

35. Yüğrük Şah

Kimliği : Türbe şimdiki PTT Başmüdürlüğünün bulunduğu yerde iken bugün yoktur. Hakkında bilgi yoktur.

Kerametleri : Birgün hanımına helva yaptırıp bir anda, o sırada Hac'da bulunan efendisine ulaştırır.

Ziyaret edenler ve ziyaret sebepleri : Yürümesi geciken çocuklar.

Bu zatların halkın gönlüne taht kurmalarında, onların hayattayken gösterdikleri birtakım olağanüstülüklerin yani kerametlerin rolü büyüktür. Ne var ki hepsinin keramet sahibi olduğunu söylememiz mümkün değildir. Nitekim yukarıda işaret ettiğimiz gibi, Sivas'ta yatmakta olan zatlar sadece bir din adamı, bir mutasavvıf değil bunların dışında bey, paşa, kadı, âlim, şair yahut sıradan insanlar da olabilmektedir. VII. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar muhtelif yüzyıllarda yaşamış olan bu kişilerin şöhreti, insani yaşayışı veya talihsiz hayatı onların sevilmelerinde önemli rol oynamıştır. Bir kısmı hakkında bilgi bulunmamakla beraber halk onun yattığı yeri kutsal, içinde yatanı aziz ve mübarek bilmiş, hakkında menkabeler vücuda getirmiştir.

Tekkelerin ziyaret edilmeleri, onların vasıtasıyla Allah'tan şifa ummaları geleneği Anadolu'da yüzyıllardır sürdürülen bir gelenektir. Ancak önceki yüzyıllara oranlar günümüzde, tekkelerde yapılan bu ameliyeler pek azalmıştır. Buna rağmen yatırların toplum üzerindeki etkileri hâlâ sürmektedir. Halk, gerek şehir merkezinde gerekse -pekçok beldede olduğu gibi- yüksekçe bir tepede mekan tutmuş olan mübarek şahısların o beldenin koruyucuları olduğuna, inancı tamdır.